TIPURI DE CODE-SWITCHING ÎN BILINGVISMUL AROMÂNĂ—DACOROMÂNĂ*

DE

MARIANA BARA

1. Code-switching în comunicarea orală a bilingvilor

1.1. Despre code-switching se afirmă, în majoritatea studiilor asupra bilingvismului, că este o particularitate a vorbirii bilingvilor, determinată nu numai de factori de natură extralingvistică, situațională, ci și de factori de natură lingvistică[1].

La această afirmație generală, verificată în diverse studii asupra comunicări în comunități bilingve[2], se adaugă, în ultimul timp, încercări de a analiza mecanismul, cauzele și efectele alternării codurilor (code-switching) de către bilingvi, din diverse perspective de cercetare[3].

De asemenea, s-au studiat „categoriile" sau formele ori tipurile de code-switching, depășindu-se afirmațiile rigide asupra bilingvului „ideal" care alternează cele două idiomuri numai în funcție de situație, niciodată în aceeași situație de comunicare (nemodificată) sau în cadrul aceleiași fraze[4]. Dintre clasificările propuse în bibliografia asupra bilingvismului, explicit sau numai prin considerații asupra factorilor care determină schimbarea codului, le vom aminti pe cele mai importante. Discutînd bilingvismul, ca particularitate de bază a comportamentului individual, Titone[5] menționează două tipuri de comutări ale codurilor: *rigide* (comutări operate odată cu modificarea

---

* O versiune mai amplă a acestei comunicări a fost publicată, în limba engleză, în „Revue roumaine de linguistique", t. XXX, nr. 1, 1985, p. 31—42.

[1] Shana Poplack, *Sometimes I'll start a Sentence in Spanish y termino en español: toward a typology of code-switching*, în „Linguistics", vol. 18, 1980, 7/8, p. 581.

[2] John J. Gumperz, *Language in social groups*, Stanford University Press, Stanford, 1971; Jan-Petter Blom and John J. Gumperz, *Social meaning in linguistic structure: code-switching in Norway*, în vol. John J. Gumperz, Dell Hymes (eds.), *Directions in sociolinguistics. The ethnography of communication*, New York, 1972, p. 407—434; Einar Haugen, *The ecology of language*, Stanford, 1972; Andrée Tabouret-Keller, *A contribution to the sociological study of language maintenance and language shift*, în vol. *Advances in the sociology of language*, ed. by J.A. Fishman, II, Mouton, Paris, 1972, p. 365—376; S. Poplack, *op. cit.*; Rito Llerena Villalobos, *Alcunos aspectos etnolingüisticos de la comunicación en San Andres Islas*, în „Lingüística y literatura", Colombia, an. 3, 1981, nr. 4, p. 107—119 etc.

[3] Pénélope Gardner-Chloros, *Code-switching: approches principales et perspectives*, în „La linguistique", vol. 19, 1983, fasc. 2, p. 21—53.

[4] U. Weinreich, *Languages in contact*, Mouton, Londra, 1964, p. 73.

[5] R. Titone, *Bilinguismo precoce e educazione bilingue*, Roma, 1972, p. 40.

BDD-A24105 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-09-16 03:28:20 UTC)

contextului) și *variabile* (fără constrîngeri contextuale, datorate absenței regulii *o limbă — o persoană*, în învățarea limbii a doua). În alți termeni, aceleași tipuri sînt prezentate și de Blom — Gumperz[6] și Fishman[7] : *situational switching* (alternarea codurilor este condiționată de modificarea situației de comunicare, de domeniu — în accepția sociolingvisticii) și *metaphorical switching* (alternarea codurilor este implicată de modificarea temei, fără schimbări în ceea ce privește participanții la comunicare, situația dată). Trebuie subliniat faptul că singurul tip avut în vedere în multe studii de sociolingvistică este *situational switching*, interesul pentru *metaphorical switching* fiind absent[8]. Poplack[9] stabilește alte tipuri de c o d e - s w i t c h i n g pornind de la analiza enunțurilor rezultate în urma acestui proces de alternare a codurilor : pe de o parte, determină trei tipuri de c o d e - s w i t c h i n g în funcție de integrarea în codul de bază (de ex., în bilingvismul spaniolă — engleză, există c o d e - s w i t c h i n g pentru enunțuri în engleză : cu sintaxă spaniolă ; cu pronunțare spaniolă ; respectînd, la toate nivelele limbii, normele englezei), iar pe de altă parte analizează acest proces în funcție de două tipuri, considerate astfel în ipoteza studiului : *intimate code-switching* (intra-sentential) și *emblematic code-switching* (determinat de cuvinte care nu au echivalent într-unul din coduri — *tag switches* — și de necesitatea de a le integra în enunț în codul originar).

1.2. Aspectele de c o d e - s w i t c h i n g relevate în bibliografia problemei explică, prin corelația dintre variantele lingvistice și variantele sociale, cauzele producerii tipului numit *situational switching* : modificări intervenite în situația de comunicare prin schimbarea participanților, a locului etc[10]. Dintr-un asemenea punct de vedere, ni se pare interesantă cercetarea tipului numit în general *metaphorical switching*, în care alternarea codurilor se produce fără să se fi modificat situația de comunicare în sensul menționat mai sus. Ipoteza noastră este că, în acest caz, pot fi stabilite mai multe tipuri de c o d e - s w i t c h i n g, forme de manifestare a acestui proces prin care emițătorul urmărește, printre altele, adaptarea la partener[11].

Desigur că „situația" de comunicare este o expresie cu conținut larg, în care poate fi inclusă și „adaptarea la partener" ; de altfel, în general situația de comunicare este implicată în toate tipurile de c o d e - s w i t c h i n g. Dar sînt de presupus și alți factori care ar permite identificarea mai multor tipuri (sau forme) ale alternării codurilor, fără o modificare a situației inițiale în sensul de schimbare a cadrului concret al dialogului, a membrilor acestuia etc.

2. Cercetarea c o d e - s w i t c h i n g : tipuri

2.1. În determinarea tipurilor de c o d e - s w i t c h i n g am pornit de la înregistrări efectuate cu 55 de subiecți bilingvi (aromână-dacoromână) : d i a l o g u r i (480 minute de înregistrare) într-un cadru menținut uniform,

[6] J.P. Blom and J.J. Gumperz, *op. cit.*, p. 424—426.
[7] J.A. Fishman, *Language in sociocultural change*, Stanford, 1972, p. 6.
[8] B. Bernstein, *A sociolinguistic approach to socialization ; with some reference to educability*, în J.J. Gumperz, D. Hymes, *op. cit.*, p. 494 ; Denise Deshaies, *Langues en contact : une analyse sociolinguistique*, în „Bulletin de l'ACLA", vol. 5, 1983, nr. 2, p. 61—88.
[9] S. Poplack, *op. cit.*, p. 584—585 și 589—590.
[10] J.P. Blom and J.J. Gumperz, *op. cit.*, p. 409.
[11] R. Jakobson, *Essais de linguistique générale*, Minuit, Paris, 1963, p. 147.

BDD-A24105 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-09-16 03:28:20 UTC)

informal, și n a r a ț i u n i o r a l e. Aceste date au fost completate de un *chestionar* și de numeroase *experimente* (vezi *infra*, 2.3.). Subiecții sînt din București, 28 femei și 27 bărbați, între 2 și 82 de ani. Subiecții de peste 44 de ani sînt născuți în Grecia și Bulgaria și au ca idiom dominant aromâna; ceilalți subiecți sînt născuți în România, avînd dacoromâna ca idiom dominant. O parte dintre subiecți a părăsit recent mediul rural, ceea ce explică gradul de conservare, în comunicare, a aromânei vorbite de aceștia (corelația repertoriu verbal, obișnuințe lingvistice, domenii de comportament lingvistic este verificabilă în aceste condiții, după cum propune Hymes[12]).

2.2 Un principiu metodologic care ne-a condus a fost, așadar, limitarea ariei cercetării de față la discursul mixt rezultat în urma alternării codurilor în cadru informal, fără o modificare a situației de comunicare — în sensul precizat mai sus. Alt principiu metodologic a fost înregistrarea comunicării și analiza datelor pe baza metodei dinamic-contextuale[13]. Conform acestei metode, limba este studiată în comunicare, în actul realizării acesteia, iar mesajele produse sînt explicate prin culegerea tuturor datelor necesare, cu privire la emițător și la receptor, la starea psihică a acestora, la detaliile situației de comunicare (ambianța fizică etc.), precum și la elementele nonverbale care apar în cursul comunicării orale.

2.3. Bilingvismul aromână—dacoromână (dialecte ale limbii române) începe — cu excepția unor cazuri izolate de bilingvism individual — în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o dată cu înființarea școlilor românești în Macedonia; el se află în prezent, în mediul dacoromân — mai cu seamă pentru vorbitorii sub 20 de ani, datorită, în primul rînd, restrîngerii utilizării aromânei la viața familială — într-o fază în care dacoromâna este idiomul dominant. Concluziile analizei efectuate de către Caragiu-Marioțeanu[14] subliniază, mai cu seamă în ceea ce privește sistemul lexical al vorbitorilor care i-au furnizat materialul lingvistic, puternica influență a dacoromânei (în varianta standard) asupra aromânei vorbite de aceștia.

Trebuie să subliniem, în orice caz, faptul că finalitatea bilingvismului (*cui prodest* ?) este fundamentală pentru formarea motivațiilor în învățarea și utilizarea unuia dintre idiomuri[15].

După cum a rezultat din a n a l i z a p r e l i m i n a r ă a datelor sociale și lingvistice ale vorbitorilor bilingvi anchetați, există mai multe grade de stăpînire, de cunoașterea a aromânei în raport cu dacoromâna (sau invers), determinate de apropierea lingvistică dintre celele două coduri, care favorizează numeroase interferențe — la toate nivelurile limbii (fără a se pune problema „of non-reciprocial intelligibility" corelată cu alternarea codurilor, așa cum

---

[12] D.H. Hymes, *On communicative competence*, în vol. M.J.B. Pride and Janet Holmes (eds.), *Sociolinguistics. Selected readings*, Penguin Ed., Middlesex, 1974, p. 290.

[13] Tatiana Slama-Cazacu, *Introducere în psiholingvistică*, Editura Științifică, București, 1968, p. 121—128.

[14] Matilda Caragiu-Marioțeanu, *Influența dacoromână asupra graiului unei familii aromâne din R.P.R.*, în „Fonetică și dialectologie", vol. I, 1958, p. 79—111.

[15] Tatiana Slama-Cazacu, *Rilevanza della concezione sul bilinguismo precoce per l'identificazione dei fattori che ne facilitano lo sviluppo ottimale*, în vol. *Atti del convegno internazionale: L'apprendimento precoce della seconda lingua* (Bolzano, 13—15 maggio 1982), Bolzano, 1983, p. 151—152.

BDD-A24105 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-09-16 03:28:20 UTC)

susține Pride[16]). Astfel, în urma aplicării a două chestionare (unul pentru determinarea atitudinii vorbitorilor față de bilingvism și față de fiecare cod în parte, precum și pentru obținerea unor date indirecte despre uzul celor două idiomuri ; celălalt pentru determinarea gradului de cunoaștere a fiecărui idiom), ca și după efectuarea cîtorva experimente (asociere verbală simplă și continuă, traducere simultană), au rezultat următoarele date privind, în general, gradul de bilingvism al vorbitorilor anchetați :

α) toți vorbitorii pot produce și recepta mesaje corect în ambele idiomuri, în enunțuri mai mult sau mai puțin complexe ;

β) bilingvii în vîrstă preferă aproape întotdeauna, într-un cadru informal, aromâna, dar trec cu ușurință la dacoromână, în anumite condiții (de pildă, cînd au interlocuitori tineri) ;

γ) copiii și tinerii preferă, în orice situație, dacoromâna; mulți dintre ei pot fi considerați bilingvi pasivi, dar în anumite situații, coercitive, utilizează corect aromâna.

2.4. Vom prezenta o serie de fragmente de **dialoguri**[17], luînd în considerare, în analiză, toate componentele procesului comunicării, cerință a metodei dinamic-contextuale. Ne propunem ca, pe baza analizei, să identificăm tipurile de c o d e - s w i t c h i n g care apar în comunicarea orală între subiecții bilingvi incluși în cercetarea noastră, într-un cadru informal.

Exemplu 1. Situația : seara, în familie, după aplicarea chestionarului, dialog cu temă liberă ; participă : Níča, 57[18], care povestește o întîmplare, iar ceilalți membri ai familiei ascultă, aprobă cu o mișcare a capului, completează rareori.

> N : *pi dóuăşápte noiémbriie*[19] aveám númtă *la Constánța* / la lál-tu Cósta / nă dúsim cu tét-ta dói/cu dói tíneri nínti/*Ĩ-fine*-aclóți túță sója cum s-adúnă/la númtă/dumánică tahínă *pregătírâ cu maşíńli* sâ-nțém s-lómŭ-veásta di Slobozíia // n-alnám tu *maşíń* ca túță *lúmea* / ajúnsim *la Slobozíia* / clo *feáțim obiéeiurli* cum s-fácu-armânéșță („pe douăzeci și șapte noiembrie aveam nuntă la Constanța / la unchiu-tău Costa / ne-am dus cu mătușă-ta amîndoi / cu cei doi tineri înainte / în fine acolo tot neamul cum se strînge / la nuntă / duminică dimineață au pregătit mașinile să mergem să luăm mireasa de la Slobozia // ne-am urcat în mașini ca toată lumea / am ajuns la Slobozia / acolo am făcut obiceiurile cum se fac aromâneşte").

Prima abatere a codurilor se produce prin enunțul *pi doŭășápte noiémbriie* (unde apare arom. *pi*, calchiat după drom. *pe* / vs. arom. *tu* pentru exprimarea datei) și indică timpul în care se petrece faptul povestit. Subiectul trece la dacoromână pentru că formele numeralului compus în aromână sînt abandonate de aproape toți vorbitorii, care preferă formele din dacoromână, pe care le utilizează în mod curent în contactele cu dacoromânii. În acest exemplu se poate nota, pentru exprimarea funcției sintactice a complementului circumstanțial de loc, o oscilație între construcția aromână (**di** *Slobozíia* / vs. drom. **de la** *Slobozia)* pentru punctul de plecare, și construcția dacoromână

---

[16] J.B. Pride, *The social meaning of language*, Oxford U.P., Londra, 1974, p. 27—28.

[17] La primele înregistrări a asistat T. Slama-Cazacu, care ne-a dat instrucțiunile necesare.

[18] Cifra care urmează după nume indică vîrsta.

[19] Formele în dacoromână, uneori adaptate fonetic la aromână, sînt date cursiv, în fiecare exemplu.

BDD-A24105 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-09-16 03:28:20 UTC)

(la Constanța, la Slobozíța / vs. arom. *Custánța, Slobozia)* pentru punctul de sosire. Faptul că vorbitorul a pierdut, sub influența daco-românei, deprinderea construcției fără prepoziție în exprimarea punctului de sosire, explică alternarea codurilor în această situație. Se poate observa că *subiectul are intenția să utilizeze exclusiv aromâna*, dar în același timp *este constrîns* — pe de o parte *de lipsa* unor termeni în fondul aromânei (pe care, preluîndu-i din dacoromână, subiectul îi adaptează fonetic și morfologic : *mașíń, mașíńli* „mașini, mașinile"), iar pe de altă parte *de ignorarea* (absență, adesea temporară, din repertoriul subiectului)[20] a termenilor din română (drom. *lumea* / vs. arom. *duńáua* „lumea, oamenii", drom. *obiċéiuri* / vs. arom. *arắḑ, adét* „obiceiuri tradiționale") — să recurgă la dacoromână. În cazul locuțiunii adverbiale *în fine* (cf. fr. *enfin)* este vorba despre un clișeu al exprimării orale în dacoromână, fără echivalent în aromână.

Exemplul 2. Situația : înregistrare într-o familie cu trei generații, seara; Γóra, 80, explică o rețetă culinară, adesîndu-se numai anchetatorului, M. Bara —, în vreme ce restul familiei s-a retras la oarecare distanță în aceeași încăpere ; Dan, 4, întrerupe înregistrarea, nerăbdător.

Γ :cur^{u} cómbari / ta*i* ṭeápa g'íni / u *prăjéscu* / i bag^{u} ș-*uléi* / *îi* bag^{u} / ți *trébui* · *la* mâcári / túti / bag / h'árbi

D : (țipînd, spre tatăl său) *tátă cînd*. . .

Γ : (continuă) dúpu ți h'árbi dẹapọáia

(D încearcă din nou să întrebe ceva, tatăl îl trage spre sine, îi face semn să tacă, ducînd degetul la buze)

Γ : (spre D) pẹ-anárga-*nêét*/(se întoarce iar spre MB): dẹapọáia u-ascót/dúpu ți h'árbi/ u-ascót dẹapọá (Γ : „curăț cartofii/tai bine ceapa/o prăjesc/îi pun și ulei/îi pun/ce trebuie la mîncare / toate / pun / fierbe" D : (țipînd, spre tatăl său) „tată cînd. . ." Γ : (continuă) „după ce fierbe, după aceea" (D încearcă din nou să întrebe ceva, tatăl îl trage spre sine, îi face semn să tacă, ducînd degetul la buze) Γ : (spre D) „încet-încet" (se întoarce iar spre MB) „după aceea o scot / după ce a fiert / o scot după aceea").

Acest fragment ilustrează o realitate lingvistică (sesizabilă și în primul exemplu și anume : subiecții în vîrstă, buni cunoscători ai aromânei, abandonează de foarte multe ori — în dialoguri cu bilingvi tineri — forme lexicale și contrucții gramaticale aromâne, utilizînd echivalentele lor din dacoromână. Cauzele pot fi: 1) dorința de a se adapta receptorului, care de multe ori cunoaște totuși formele din aromână (ex. : arom. *țârgâséscu* / vs. drom. *prăjesc*, arom. *șirligan*^{u}, *untulémnu* / vs. drom. *ulei*, arom. *va, lipsẹ ásti* + subiect / vs. drom. *trebuie (la)* + obiect indirect) ; 2) trecerea în vocabularul pasiv a formelor lexicale din aromână prin contactul zilnic cu vorbitorii tineri, care, regulat, recurg la formele din dacoromână : *pẹ-anárga*-nêét este astfel un exemplu revelator pentru situațiile în care un cuvînt din aromână (aici adverbul *pẹ-anárga)* este reluat prin echivalentul din dacoromână *(încet)*. Și din acest exemplu se poate deduce că frecvența c o d e - s w i t c h i n g din aromână spre dacoromână este mai scăzută pentru bilingvii în vîrstă decît pentru cei tineri.

---

[20] Ignorarea acestor termeni este, de cele mai multe ori — ca în cazul de față —, numai de moment (putînd fi explicată și prin eventuala adaptare la parteneri, mai tineri, despre care emițătorul crede că nu ar cunoaște acești termeni în aromână).

BDD-A24105 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-09-16 03:28:20 UTC)

Exemplul 3. Situația: dialog între Nela, 57, mama, și Magda 27, fiica (măritată cu un dacoromân, Nicu); ambele vorbesc un grai aromânesc diferit de cel al anchetatoarei, și anume graiul fărșerot[21]; dialogul are loc după ce Magda s-a întors din oraș și se pregătește pentru o excursie la munte.

M : erám la *magazín* la Obór / cu Nícu / vrum s-acumpărắm *um plóvăr* / *frumós* aṣé / *péntru múnte* / *mai̯ gros* / acumpărăm
N : cu cât îl lo̯áṣ^{i} ?
M : *trei̯ súte ĉinzéĉ de lei̯* (N aprobă cu capul) și / vrem s alăgắm ṣ-*niṣte g'éte* / n-áflăm / vrum s-ăcupârắm *níṣte g'éte* / n-áflăm / *fo̯árte frumo̯áse* (M : „am fost la magazin la Obor / cu Nicu / am vrut să cumpărăm un pulovăr / frumos așa / pentru munte / mai gros / am cumpărat" N : „cît a costat ?" M : „trei sute cincizeci de lei" (N aprobă cu capul) „și / am vrut să căutăm și niște ghete/n-am găsit/am vrut să cumpărăm niște ghete / n-am găsit / foarte frumoase").

Locul din context unde se produce c o d e - s w i t c h i n g în acest exemplu relevă două aspecte interesante : pe de o parte se produce alternarea aromână / dacoromână (ex. : *erám la* **magazín**), iar pe de altă parte, se produce o alternare între două graiuri ale aromânei : fărșerot / grămostean (ex. : echivalentele *acumpărăm* / *ăcupârắm* „cumpărăm"). Acest din urmă aspect poate fi explicat prin intenția Magdei de a se exprima — la nivel lexical — cu ajutorul unor forme din graiul grămostean, al anchetatoarei (M.B.). În afară de aceste alternări, se poate observa utilizarea numeralului în dacoromână (vezi exemplele anterior discutate), precum și utilizarea unor forme dacoromâne pentru care există echivalente în aromână (*magazin* / vs. arom. *dukáni, háni* „magazin, prăvălie", *foarte frumos* / vs. arom. *múltu m(u)ṣát*^{u} etc.). Preferința pentru dacoromână, cel puțin în cazul formelor citate, poate fi explicată prin dorința de a marca neutral, din punct de vedere stilistic, enunțul (utilizarea unor forme ca *háni, múltu m(u)ṣát*^{u} pare bilingvilor tineri arhaică, deci oarecum emfatică).

Exemplul 4. Situația: dispută între bunic, Gógâ, 81, și nepot, Γórγi, 28, pe o temă meteorologică.

G : *mai̯* avéṭ pátruḍăṭ di ḍắle i̯árnă búnă i̯árnă j-de̯apo̯ái̯a iṣíṭ tu primve̯árâ . . . / *se scríi̯e primăvară*
Γ : fóclu va pắnâ-*n* mai̯ va-s fâṭém foc. . .
G : enervat, reia, bătînd accentele cu palma pe masă) *i̯o* ṭi azburắscu ?! / *se scrie primăvară* / *că va fi* arco̯ári / *că va fi* niór / *că va fi zăpádă* / *că va fi furtúnă*/ *se scríe primăvară* / *dóu̯ăṣunu mártie*
Γ : (semn de acceptare cu capul) da / *calendarístic* (G : „mai sînt patruzeci de zile de iarnă bună iarnă și după aceea ieșiți în primăvară . . . / se scrie primăvară" Γ : „focul trebuie (făcut) pînă în mai trebuie să facem foc. . ." G : (enervat, reia, bătînd accentele cu palma pe masă) „eu ce vorbesc ?! se scrie primăvară / că va fi frig / că va fi înnorat / că va fi zăpadă / că va fi furtună / se scrie primăvară / douăzeci și unu martie" Γ : (semn de acceptare cu capul) „da / calendaristic").

[21] Aromâna, considerată în general ca dialect unitar, este de fapt un conglomerat de graiuri, determinate de spațiul geografic larg pe care se vorbește în Peninsula Balcanică și de diferitele contacte cu alte limbi. Graiul subiecților studiului de față este cel grămostean (exemplele 2,5), dar și cel pindean exemplele (1, 4) și fărșerot (exemplul 3).

BDD-A24105 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-09-16 03:28:20 UTC)

În replica a doua a lui Gogâ se poate sesiza procesul gradat de trecere de la enunțul în aromână la demonstrația în dacoromână prin intermediul unor enunțuri ritmate, în care — la început — unul din termeni este încă în aromână (*arcọári* „frig“, *niór* „nor, înnorat“).

Exemplul 5. Situația: Mica, 65, povestește o întîmplare unei nepoate, Hrisa, 26 ; ambele vorbitoare utilizează aromâna în dialog.

M : cára ti mârtáș[i] auá la Cóča / sọáțâli tẹ-aηk'izmusẹá ți tihẹ-avúș[i]
H : (o întrerupe) ți ?! / cum ḍâséș[i] ?
M (zîmbind) : a / nu știį ți ẹásti-ηk'izmusẹári // câ. . . / *adică cînd čineвá te-ηk'izmusẹáști însẹámnă că te invidiázâ* // ak'icâsíș[i]? (M : „după ce te-ai măritat aici la familia Cocea / prietenele te invidiau ce noroc ai avut“ H : (o întrerupe) „ce ?! / cum ai zis ?“ M : (zîmbind) „a / nu știi ce înseamnă ηk'izmusẹári // că. . . / adică atunci cînd cineva te-ηk'izmuseáști înseamnă că te invidiază // ai înțeles ?“).

În înregistrările efectuate, am putut observa — într-un număr destul de mic de cazuri totuși —, faptul că între code-switching și realizarea unor comentarii cu caracter metalingual există o relație care nu trebuie ignorată. În fragmentul de la *exemplul 5*, explicația dată pentru arom. *aηk'izmusẹári* „a invidia“, necunoscut receptorului, se realizează în dacoromână, deoarece : un sinonim aromânesc al termenului nu există, iar parafrazarea în aromână ar fi fost greoaie ; receptorul este mai familiarizat cu dacoromâna, de aceea emițătorul explică utilizînd acest cod — care, între alte particularități, are și avantajul de a marca mai bine conținutul explicației (dacoromâna fiind cu precădere selectată, de către vorbitorii în vîrstă, pentru contactele formale și semiformale, extrafamiliale).

3. Considerații finale

3.1. În bilingvismul aromână — dacoromână, datorită apropierii structurale a celor două idiomuri, alternarea lor se face cu ușurință. Din analiza celor cinci exemple au apărut următoarele tipuri de code-switching: a) code-switching determinat de necunoașterea de către emițător a unor elemente lexicale din unul dintre coduri, de obicei idiomul dominant (vezi exemplele 1, 3) ; b) code-switching determinat de trecerea în vocabularul pasiv al vorbitorului bilingv a unor termeni din aromână, în cazurile studiate (vezi exemplele 1, 2) ; c) code-switching determinat de lipsa unor termeni echivalenți în unul dintre coduri (vezi exemplul 1) ; d) code-switching de adaptare la diferitele componente ale situației de comunicare, continuu, fără ca situația globală să se modifice în sensul modificării locului, intervenției altor interlocutori (vezi exemplele 2, 3) ; e) code-switching pentru realizarea unui efect stilistic : autoritate, ironie, distanțare, culoare etc. (vezi exemplele 3, 4) ; f) code-switching cu caracter metalingual (vezi exemplu 5). Aceste tipuri, analizate diferențiat, cu titlul de exemplu, în vederea demonstrației, nu se manifestă separat : *coexistă de cele mai multe ori*, astfel încît analiza rămîne o problemă deschisă a cercetării fenomenului, cu atît mai mult cu cît bilingvismul prezintă particularități lingvistice, sociale, culturale specifice, cu dificultăți de identificare și de separare a formelor aparținîndu-i fiecărui idiom în code-switching.

BDD-A24105 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-09-16 03:28:20 UTC)

3.°. În analiza prezentată ne-am limitat la *planul individual* al bilingvismului pentru determinarea c a u z e l o r alternării codurilor în situații concrete, a t i p u r i l o r și a u n o r e f e c t e în planul enunțului lingvistic. Rămînînd în acest plan al cercetării noastre, putem afirma — pe baza materialului relativ bogat — faptul că, în acest caz, bilingvismul modifică structural dialectul aromân vorbit în București, mai cu seamă prin tipurile *a*, *b*, *c*, *d*, care ilustrează, în același timp, gradul de cunoaștere a aromânei de către bilingvi. Sensul și frecvența alternării codurilor în acest stadiu al bilingvismului studiat (ca și rezultatele analizei lingvistice pe nivele de limbă) îndreptățesc afirmația că acest bilingvism evoluează spre monolingvism, prin abandonarea aromânei.

TYPES DE C O D E — S W I T C H I N G DANS LE BILINGUISME AROUMAIN — DACO-ROUMAIN

RÉSUMÉ

Particularité du parler bilingue, le *c o d e - s w i t c h i n g* (CS) est conditionné également par des facteurs extralinguistiques (sociaux, psychologiques) et linguistiques, ayant rapport au type des langues en contact (à la structure des deux codes). On connaît deux variétés de CS : *situational switching* et *metaphorical switching*.

Du point de vue de la psycholinguistique, notre hypothèse est qu'il y a plusieurs types identifiables de CS, outre le type généralement nommé *situational switching*. Celui-ci a été investigué surtout du point de vue de la sociolinguistique. Notre recherche pourrait contribuer à une meilleure *awareness* („prise de conscience") des conditions actuelles du bilinguisme étudié.

Nous avons déterminé les types de CS par l'analyse d'un corpus enregistré (provenant de 55 sujets bilingues de Bucarest — 28 femmes et 27 hommes —, âgés de 2 à 82 ans) et qui consiste en dialogues et en courtes narrations orales. Les données ont été complétées par celles obtenues à la suite de deux questionnaires et de quelques expériments. Le cadre des enregistrements a été maintenu uniforme, informel.

Conformément à la méthode dynamique et contextuelle, nous avons pu expliquer les messages à l'aide de l'interprétation psycholinguistique des informations complexes sur les partenaires, sur la situation concrète, etc.

L'analyse des fragments de dialogue sur divers thèmes, en cadre informel, a requis : l'explication des énoncés mixtes et des causes qui produisent l'alternance des codes ; la justification des formes hybrides issues des interférences, des calques sémantiques et syntaxiques ; la mise en évidence des formes les plus fréquentes (par ex. CS déterminé par l'occurence du numéral). Nous avons établi les types suivants de CS, provenant de : a) l'insuffisante maîtrise par l'émetteur de l'un des deux codes ; b) le passage dans le vocabulaire passif du bilingue des termes aroumains ; c) l'absence des équivalents ; d) l'adaptation continue aux différents composents de la situation de communication, dans le cadre de la même situation générale ; e) l'intention de réaliser un effet stylistique ; f) la réalisation de la fonction métalinguistique.

Les causes du CS, les types déterminés, de même que les effets du CS dans le plan de l'énoncé linguistique, mènent à la constatation que, dans les conditions étudiées, on remarque le passage vers le monolinguisme en faveur du daco-roumain. La présente recherche peut contribuer à établir les condition d'une meilleure intégration et d'une meilleure intéraction sociale des bilingues de cette catégorie.

Liceul Industrial nr. 2
Găești

BDD-A24105 © 1985 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-09-16 03:28:20 UTC)